

TISKOVÁ ZPRÁVA

RYTMY + POHYB + SVĚTLO

Impulsy futurismu v českém umění

Západočeská galerie v Plzni, výstavní síň Masné krámy, Pražská 18, Plzeň
19. 10. 2012 – 13. 1. 2013

Nejvýznamnější výstava a publikace připravené Západočeskou galerií v Plzni v roce 2012 představují reprezentativní výběr českého umění první třetiny dvacátého století s tematickým zaměřením na zachycení a evokaci pohybu, rychlosti a dynamiky. Toto téma se dostalo do popředí zájmu především u italských futuristů, od nichž se buď přímo, nebo zprostředkovaně rozšířilo i do českého moderního umění. Výstava sleduje cesty, jimiž se futuristické principy zhruba v letech 1910–1930 do českého umění dostávaly, podoby, jakých zde nabývaly, a významy, jež s nimi autoři spojovali. Vystavena jsou díla Františka Kupky, Emila Filly, Otto Gutfreunda, Bohumila Kubišty, Růženy Zátkové, Václava Špály, Josefa Čapka, Antonína Procházky, Vincence Beneše, Františka Bílka, Josefa Váchala, Vlastislava Hofmana, Zdenka Rykra, Josefa Šímy, Zdeňka Pešánka a dalších. Celkem je prezentováno na 120 vybraných děl zapůjčených z 25 muzeí a galerií či soukromých sbírek. Výstava je koncipována interdisciplinárně a ukazuje vedle výtvarného umění i různá technická řešení zachycení pohybu, rychlosti a dynamiky (optické přístroje, chronofotografie, film).

Podnětem ke vzniku této výstavy byla otázka, zda a eventuálně jak české umění první třetiny dvacátého století reflektovalo myšlenky přicházející z italského futurismu. České prostředí bylo vůči tomuto směru v desátých letech hodně zaujaté a jednostranné. Provokace a skandály, kterými se futurismus prosazoval, byly natolik nepřijatelné, že zamezily nebo zbrzdily uvažování o nových myšlenkách, jež futurismus přinášel. Nikoliv však absolutně. Futuristické principy do českého umění pronikaly, i když dílčím způsobem, oklikou, zprostředkovaně.

Z tematické a formové šíře futurismu, která ještě česká na hlubší analýzy, je na výstavě představen prioritně jeho hlavní motiv spjatý s moderní dobou – pohyb a dynamismus. Východiskem byla desátá léta, od nich se zkoumání odvíjelo směrem vpřed, ale i nazpět, k předstupňům. Přestože futuristé vyhlášovali kategorický rozchod s veškerou minulostí, má jejich koncept rychlosti a dynamiky zřetelné vazby na předchozí způsoby vizuálního zachycení pohybu. K nim patří ornament, který byl na přelomu devatenáctého a dvacátého století vnímán jako symbolické zachycení časového proudu buď ve formě nekonečné linie, nebo geometrického rytmu. Jiný způsob vizualizace pohybu předváděly optické přístroje, velmi populární v 19. století. Na základě „paměti oka“ byly různé varianty kouzelných bubnů a obdobných přístrojů schopny iluzivně evokovat jednoduchý pohyb a staly se tak předchůdcem filmového pásu. Čas tehdy zviditelňovaly také chronofotografie, série snímků jednotlivých fází pohybu v minimálních časových odstupech. Stály na pomezí vědy, dokumentu a umění a byly prokazatelnou inspirací nejen pro futuristy, ale i pro paralelní realizace Františka Kupky nebo Marcela Duchampa.

Ve dvacátých a třicátých letech se dynamismus přesouvá na jiná pole. Avantgarda nově formuluje otázku umění v moderní společnosti, usiluje o spojení umění a technických a civilistních aspektů, o přesahy do mimoumělecké reality. Dynamismus se přesouvá do reálného času. Vznikají první světelně-kinetické plastiky, které už pohyb nezobrazují, ale – jak předpověděli futuristé – začínají ho samy vytvářet. Roste rovněž význam moderních „technických“ médií, fotografie a experimentálního filmu. Zejména film splňoval téměř všechna kritéria dynamismu moderní doby: nové technické médium, masové sdílení, možnost práce s pohybem, časem a vizuálními efekty, nehmotná malba světlem místo statického malovaného obrazu. Experimentální abstraktní filmy měly přímé spojení s malbou, ale to, co obraz dokázal jen naznačit, film uskutečňoval.

Výstava je rozčleněna na sedm oddílů. Část nazvaná **Kouzelné bubny a chronofotografie** představuje optické přístroje pracující se sekvencemi rozkreslených pohybových fází, vedle toho ukazuje chronofotografie Étienne-Julese Mareyho snímající pohyb v rychlém, okem nezachytitelném sledu za sebou. **Pohyb jako námět** vedle tradičních (ovšem nově výrazně aktualizovaných) námětů, jako byl například tanec, zachycuje dynamická témata technické civilizace – auta, tramvaje, vlaky (Bohumil Kubišta). Oddíl nazvaný **Rytmus a čas** se věnuje ornamentu, který je abstraktním zachycením časového proudu a byl východiskem prací Františka Kupky a Vojtěcha Preissiga. Téma **Dynamických sil a simultánnosti** je založeno na konceptu linií-sil, které vyjadřují vnitřní dynamiku předmětů i figur (Otto Gutfreund), simultánnost je pojata jako syntéza viděného a myšleného, průnik hmotného a duševního světa, spojení smyslu vnímatelného motivu s abstrahovanou geometrickou strukturou (Bohumil Kubišta). Podobně vyjadřují vnitřní energii věcí a figur práce v části **Barevné stupnice**, kde posuny tvarů a stupňování barevnosti vnášejí do malby časový rozměr (Antonín Procházka). Předposlední oddíl, nazvaný **Civilizační dynamismus**, se tematicky zaměřuje na moderní svět, který ukazuje v rozmanitých projevech – od tradiční sochy (Otakar Švec) k materiálové plastice a objektu (Vincenc Makovský), od zobrazivé malby (Josef Šíma) k abstrakci (František Gross, Zdenek Rykr). Konečně díl s názvem **Kinetismus a obrazy v pohybu** předvádí využití reálného pohybu v kinetické plastice (Zdeněk Pešánek), u dynamických světelných projekcí a experimentálního filmu (Karel Valter, Irena a Karel Dodalovi). Předstupně je možné spatřovat v avantgardní fotografii, která s dynamikou světla a stínu pracovala (Jaroslav Rössler, Jaromír Funke).

Výstava RYTMY + POHYB + SVĚTLO tedy ukazuje, že se myšlenka zachytit, evokovat, předvést pohyb, kterou do značné míry inicioval futurismus, odvíjí několika směry. Jeden zachovává tradiční umělecké formy a míří k symbolickému abstraktnímu výrazu, další se přiklání ke konceptuálnímu využití či znakovému jazyku a konečně třetí zapojuje do výtvarného díla reálný pohyb. Všechny tři metody, každá jiným způsobem, se dotýkají futurismu, ale jeho podněty už zpracovávají samostatně a po svém.

Výstavu připravila Alena Pomajzlová ve spolupráci s Ladou Hubatovou-Vackovou, Jitkou Matulovou, Lenkou Pastýříkovou a Tomášem Pospiszylem.

PUBLIKACE

K výstavě vydala Západočeská galerie v Plzni a nakladatelství Arbor vitae ve spolupráci s Moravskou galerií v Brně více než třisetstránkový stejnojmenný katalog. Publikace, jejíž editorkou je autorka výstavy Alena Pomajzlová, obsahuje texty Lady Hubatové-Vackové, Jitky Matulové, Lenky Pastýříkové, Aleny Pomajzlové a Tomáše Pospiszyla. Kromě umělecko-historických studií zahrnuje také podrobnou chronologii, fotodokumentaci, cca 300 reprodukcí uměleckých děl a anglické resumé. Autorem grafické úpravy je Robert V. Novák.

Alena Pomajzlová

KONCEPCE VÝSTAVY:	Alena Pomajzlová
KURÁTORKA VÝSTAVY:	Petra Kočová
ARCHITEKTONICKÉ ŘEŠENÍ:	Lukáš Velíšek
GRAFICKÉ ŘEŠENÍ:	Robert V. Novák
JAZYKOVÁ REDAKCE:	Lucie Peisertová
PŘEKLAD:	Gita Zbavitelová
TISK:	Dragon Print s.r.o.
INSTALACE:	Jan Jirka, Petr Kutek, Jakub Čermák
DOPROVODNÝ PROGRAM:	Marcela Štýbrová, Jiří Hlobil, Ondřej Horák

ZAPŮJČITELÉ:

- Galerie Kodl
- Galerie moderního umění v Hradci Králové
- Galerie Zlatá husa, Praha
- GASK – Galerie Středočeského kraje, Kutná Hora
- Galerie hlavního města Prahy
- Galerie výtvarného umění v Ostravě
- Moravská galerie v Brně
- Museum Kampa – Nadace Jana a Medy Mládkových
- Muzeum města Brna
- Národní filmový archiv
- Národní galerie v Praze
- Národní technické muzeum, Praha
- Památník národního písemnictví
- Knihovna Regionálního muzea v Teplicích
- Severočeské muzeum v Liberci
- Knihovna Vysoké školy uměleckoprůmyslové v Praze a soukromí majitelé

SPOLUPRÁCE

Moravská galerie v Brně, Národní galerie v Praze

ZÁŠTITU NAD VÝSTAVOU A PUBLIKACÍ PŘEVZALI

Alena Hanáková, ministryně kultury České republiky
Milan Chovanec, hejtman Plzeňského kraje
Martin Baxa, primátor města Plzně

PARTNEŘI

Plzeňský kraj, Ministerstvo kultury ČR, Město Plzeň, Plzeň 2015, o.p.s., Nadace 700 let města Plzně, Arbor Vitae, Rada galerií ČR, Era, QMI, Plzeňská teplárenská, Galerie Kodl, Bohemia Sect

HLAVNÍ MEDIÁLNÍ PARTNER

Česká televize

MEDIÁLNÍ PARTNEŘI

Art+Antiques, Ateliér, Dějiny a současnost, Mladá fronta DNES, Český rozhlas Plzeň, Plzen.cz

Výstava byla připravena za finanční podpory Ministerstva kultury a Plzeň 2015, o.p.s.

Rekonstrukci exponátu **Růžena Zátková – Senzibilita, hluky a rytmické síly beranidla**, 1916, vytvořil v roce 2011 Michal Gabriel, realizováno MCAE Systems, s.r.o.

Otevřeno denně kromě pondělí od 10 do 18 hodin.

KOMENTOVANÉ PROHLÍDKY S AUTORKOU VÝSTAVY

st | 14. 11. 2012 | 17 hodin

út | 8. 1. 2013 | 17 hodin

DOPROVODNÝ PROGRAM

čt | 6. 12. 2012 | 17 h

Hračky, senzace a objevy: optická zařízení a vynálezy 19. a 20. století a jejich reflexe v díle Františka Kupky

Přednáší Tomáš Pospiszyl (FAMU).

st | 19. 12. 2012 | 17 h

Futurismus v sukni: Růžena Zátková

Přednáší Alena Pomajzlová (autorka výstavy).

čt | 10. 1. 2013 | 17 h

Filmové experimenty v meziválečném Československu: sonda do dějin abstraktního filmu

Přednáší Lenka Pastýřiková (Národní galerie v Praze).

KONTAKT PRO MÉDIA:

Mgr. Eva Reitspiesová

Tisková mluvčí

Západočeská galerie v Plzni

Pražská 13, 301 00 Plzeň

Tel. 377 908 514, Mobil 731 474 266

E-mail: reitspiesova@zpc-galerie.cz

www.zpc-galerie.cz